

PRITARTA
Širvintų rajono savivaldybės tarybos
2018 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. 1-168

TVIRTINU
Širvintų r. Barskūnų pagrindinės mokyklos
mokytojos, laikinai atliekančios
direktoriaus funkcijas, 2018 m. įsakymu Nr. V-

ŠIRVINTŲ R. BARSKŪNŲ PAGRINDINĖS MOKYKLOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I.BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Informacija apie ugdymo įstaigą

- 1.1. Širvintų r. Barskūnų pagrindinė mokykla įsteigta 1910-11-01.
- 1.2. Mokyklos teisinė forma: savivaldybės biudžetinė įstaiga
- 1.3. Mokyklos priklausomybės tipas: savivaldybės.
- 1.4. Mokyklos grupė: 3120 – bendrojo lavinimo mokykla.
- 1.5. Mokyklos tipas: 3120 – pagrindinės mokyklos,
3122 – pradinės mokyklos.
- 1.6. Mokyklos adresas: Ringės g. 11, Barskūnų k., Janiūnų sen., Širvintų rajonas,
LT – 19155.
- 1.7. Mokyklos kalba: mišrioje priešmokyklinėje grupėje ir 1–4 klasėse – lenkų kalba,
5–10 klasėse – lietuvių kalba.
- 1.8. Mokyklos steigėjas: Širvintų rajono savivaldybės taryba, kodas 8867212, adresas –
Vilniaus g. 6, Širvintos, LT – 19120.
- 1.9. Mokymo forma: dieninė.

2. Vaikai ir jų poreikiai

Mokykloje veikia mišri priešmokyklinė ugdymo grupė „Smalsučiai“. Vaikai yra ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programą ir pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Keturmečiai vaikai iki tol jokios ugdymo įstaigos nelankė, į grupę atėjo iš šeimų tėvams pageidaujant. Dauguma vaikų ateina iš socialinės rizikos šeimų. Visų vaikų gimtoji kalba yra lenkų. Ja vaikai yra ugdomi grupėje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymo

Nr. V-252 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2013 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. V-1106 „Dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo 2 p., mokinių ugdymui lietuvių kalba per savaitę skiriamos 4 valandos. Daugelis vaikų į mokyklą atvyksta iš tolimesnių kaimų, todėl pavėžėjami mokykliniu autobusu.

3. Mokytojo pasirengimas

Su grupe dirba mokytoja, turinti aukštąjį pedagoginį išsilavinimą ir pedagoginę patirtį. Mokytoja nuolat dalyvauja kvalifikacijos kėlimo seminaruose. Lietuvių kalbos pamokas dėsto lietuvių kalbos mokytoja metodininkė.

4. Mokyklos savitumas

Širvintų r. Barskūnų pagrindinėje mokykloje mokoma dviem kalbomis: lietuvių ir lenkų. Taip pat mokykloje nuo pat mažens vaikai mokomi pažinti ir puoselėti abiejų tautų kultūras.

Mokyklos veiklos tikslas – išugdyti kiekvienam mokiniui vertybines orientacijas, suteikti dorinės, sociokultūrinės ir pilietinės brandos pagrindus, bendrąjį raštingumą, technologinio raštingumo pradmenis, ugdyti tautinį sąmoningumą, išugdyti siekimą ir gebėjimą apsispręsti, pasirinkti ir mokytis toliau.

Vienas iš mokyklos veiklos uždavinių — teikti mokiniams kokybišką ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą, pradinį ir pagrindinį išsilavinimą.

5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Vaiko poreikis turėti geras socialines, edukacines vystymosi sąlygas yra vienas pagrindinių ir su vaiko amžiumi nesikeičiančių interesų. Atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, siekiame tenkinti pagrindinius vaiko poreikius: saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos.

- **Poreikis jaustis saugiai.** Vaikas gali jaustis saugus, pradžioje būdamas suaugusiųjų globoje, palaipsniui ir pats mokosi saugoti save.
- **Poreikis judėti.** Vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui, aktyviai veiklai skirtose zonose, mankštos kambaryje, lauko aikštelėse.

- **Poreikis žaisti.** Kiekvienas vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
- **Poreikis bendrauti.** Vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.
- **Poreikis patenkinti savo smalsumą.** Tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdinius, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajusti todėl, kad jo mokymosi metodai yra saviti.
- **Poreikis būti savarankiškam.** Vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.
- **Poreikis produktyviai ir kūrybingai veikti.** Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

Tėvams svarbiausia:

- Gera vaiko savijauta ir sveikata.
- Šilti ugdymo įstaigos administracijos, auklėtojo ir kitų specialistų santykiai su vaikais ir jų tėvais.
- Saugi, estetiška ir vaiko poreikius tenkinanti ugdymo įstaigos aplinka.
- Įdomus, turtingas kasdieninis vaiko gyvenimas mokykloje.

II. IKIMOKYKLINĖS UGDYMO PROGRAMOS PRINCIPAI

Demokratiškumas – tai lygiavertė vaiko ir ugdytojo sąveika, kai aktyvus ir vaikas, ir ugdytojas; sudaromos sąlygos įvairių tautybių vaikus ugdyti jų gimtąja kalba; orientuojamasi į vaiką kaip asmenybę.

Visuminis, integralus ugdymas – atsižvelgiama į vaiko raidos, vaikų kultūros ugdymo dėsningumus ir siekiama visų vaiko galių plėtotės, tikslingai ugdymą vaiko vertybinių nuostatų jausmų, mąstymo ir elgsenos darnos.

Ugdymo individualizavimas – ugdymas grindžiamas kiekvieno vaiko asmenybės pažinimu, ugdymo(si) poreikių pripažinimu, numatant veiklas ir sudarant sąlygas kiekvienam vaikui ugdytis ir tobulėti.

Tautiškumas – grindžiamas lenkų ir lietuvių tautų kultūros, tradicijų, papročių, meno integracija į mažo vaiko kasdienį gyvenimą.

Tęstinumas ir dermė – tęsiamas šeimoje pradėtas pozityvus vaiko ugdymas; derinami šeimos ir įstaigos interesai, lūkesčiai dėl vaikų pasiekimų, ugdymo(si) būdų, rūpinamasi šeimos švietimu.

III. PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

1. Kurti ugdymosi aplinką, kuri skatintų vaikus judėti, aktyviai veikti, pažinti ir atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti su vaikais ir suaugusiais.
2. Sudaryti sąlygas pagrindinei vaikų veiklai – žaidimui, nes tai vaikų gyvenimo būdas, natūrali būseną, kūryba ir saviraiška, pagrindinis tobulėjimo metodas.
3. Turtinti gimtosios kalbos (lenkų) žodyną, ypatingą dėmesį skirti taisyklingam ir aiškiam garsų tarimui, gebėjimui drąsiai reikšti mintis.
4. Suteikti elementarių lietuvių kalbos žinių, žadinti kalbinio bendravimo motyvus, norą kalbėti lietuviškai, sukaupti tam tikrą vartojamų žodžių atsargą ir įgyti elementarius šnekėjimo įgūdžius.
5. Padėti atsiskleisti individualiems vaikų poreikiams ir gebėjimams, pritaikant ir įgyvendinant ugdymo(si) turinį.

Tradiciniai ugdymo metodai:

- žaidybiniai metodai, skatinantys vaikų interesus, teigiamas emocijas, padedantys natūraliu būdu sukcentruoti dėmesį į veiklą;
- vaizdiniai metodai, nukreipti į vaizdinių apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius tikslinimą;
- praktiniai metodai, padedantys vaikams pažinti ir suprasti juos supančią aplinką, išmokyti vieno ar kito veiksmų;
- žodiniai metodai, suteikiantys galimybę perduoti informaciją;
- kūrybiniai metodai, sudarantys sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.

Ugdymo procese taikomi ir aktyvieji metodai – „Minčių lietus“, „Blyksnis“, „Norai – nenorai“, „Burbulų dialogas“, „Interviu“, „Stebėjimas“, „Šeimos portreto kūrimas“ ir kt.

Metodai parenkami remiantis šiais principais:

- atitikimo vaikų amžiui ir galimybėms, kai atsižvelgiama į kiekvieno vaiko išgales, patirtį, reikmes, brandos ypatybes, kai numatomi specialiųjų poreikių vaikų įtraukimo į ugdymosi procesą būdai. Bendravimas, žaidimas, darbas turi vykti individualiai ar mažose grupelėse. Diferencijuojant poveikio metodus, siekiama, jog kiekvieno vaiko ir pedagogo sąveika būtų specifinė, individuali.
- patrauklumo, kai taikoma lanksčių, patrauklių, skatinančių dalyvauti veikloje būdų sistema, prioritetą teikiant natūralioms ugdymo formoms (žaidimams, nereglamentuotai veiklai ir t.t.), spontanišką veiklą skatinantiems, savarankiškumą bei kūrybiškumą ugdantiems metodams. Metodai maksimaliai priartinti prie vaikai artimų žmonių bendravimo būdų, o aplinka – prie šeimos aplinkos.
- integralumo, kai metodai nukreipti į visuminį vaiko ugdymą, o dėmesys paskirstomas visų kompetencijų ugdymui; kompleksškai taikomi bendruosius bei specifinius gebėjimus (muzikinius, dailės, intelektualinius ir kt.) plėtojantys, sveikatą stiprinantys metodai.
- nuoseklumo ir perimamumo, kai vaikas vedamas nuo artimų (šeimos, namų aplinkos, gimtosios vietovės, gamtos) prie tolimų reiškinių socialinių grupių bei jų visuomeninių santykių (tėviškės, gamtinės, daiktinės bei istorinės aplinkos, pasaulio, kosmoso) pažinimo, integruojami visi programos įgyvendinimo procesai, siekiama veiksmų suderinamumo bei perimamumo, kartu veikiančių ir tarpusavyje susijusių asmenų veiksmų koordinacijos, kai kiekvienas padalinys veikia su kitais padaliniais kaip vieningos sistemos dalys.
- tikslingumo ir patikimumo, kai taikomi metodai yra tinkami siekti išsikeltų tikslų ir adekvatūs veiklos rūšiai, kai yra pakankama pedagogų kompetencija.
- atvirumo naujai patirčiai, kai siekiama grįžtamojo ryšio, analizuojamas bei vertinamas pasirinktų metodų veiksmingumas konkrečiomis ugdymo sąlygomis, apmąstomi būdai kylančioms problemoms spręsti ar jų prevencijai.

Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogo sumanymus, valstybines, vietos, šeimos rekomendacijas, naujausią literatūrą, informacinę medžiagą, pedagogų gerąją patirtį.

Metodų efektyvumui nustatyti taikomi išoriniai (vertina tėvai, įstaigos vadovai, švietimo padalinio atstovai) bei vidiniai (vertina mokytoja, patys vaikai) vertinimo būdai: anketinės apklausos, įstaigos darbuotojų bei tėvų įgyvendinama programa, vaikų ir darbuotojų veiklos stebėjimas, fizinės aplinkos studijavimas ir kt.

Žaidimas – ypatinga ugdymo turinio įgyvendinimo priemonė

Žaidimas – vaiko veikla, kylanti iš vidinio poreikio ką nors veikti, pasiekti. Išorinės paskatos ar trukdymai nedaug turi įtakos tam poreikiui atsirasti. Svarbiausias dalykas žaidime vaikui yra pats žaidimo vyksmas, galimybė veikti. Todėl žaidimas yra vaiko saviugdos, saviuoklos, ryšių su aplinka organizavimo priemonė. Žaisdami vaikai realizuoja svarbiausius pažintinius, praktinio veikimo, komunikavimo, judėjimo poreikius, atskleidžiama savo galimybes ir gebėjimus.

Vaikas žaisdamas:

- patiria malonumą, pasitenkinimą;
- manipuliuoja žaislais, daiktais, medžiagomis, jas išbando, sutelkdamas veiksena į valią, fizinės ir protinės galias;
- ieško sunkumų, įveikia kliūtis, siekia pergalės;
- sunkina žaidimo situacijas, ieško naujų žaidimo variantų, džiaugiasi nugalėjęs kliūtį, radęs sprendimą;
- pajunta savo galias ir jas demonstruoja, mato, patiria, vertina draugų galimybes, lygina save su jais, siekia pripažinimo, padėties tarp bendraamžių;
- kartu su kitais vaikais geranoriškai paklūsta žaidimo taisyklėms, bando jų laikytis;
- susikaupia, susižavi;
- išgyvena įvairias emocijas.

IV. UGDYMO TURINYS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą.	• Priminus vaikai valgo neskubėdami. Jie sužino, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžia žaidimus, formuojančius maitinimosi ritmo suvokimą (šeima, restoranas ir kt.). Žaisdami taip pat mokosi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves.

	Sužino, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, mokosi praktiškai juos nuplauti.
• Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.	• Rekomendavus tėvai aprenčia vaikus patogiais ir lengvai aprengiamais drabužiais. Priminus eiliškumą, vaikai savarankiškai apsirengia ir nusirengia, tvarkingai susideda drabužius. • Moka taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. • Priminus čiaudėdami ar kosėdami prisidengia burną ir nosį, naudojasi nosinaite. • Įvairiai motyvuojant, padedant susitvarko žaislus, su kuriais žaidė.
• Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	• Domisi paruoštomis vaizdinėmis priemonėmis apie saugų elgesį. Žiūri mokomuosius filmus. Žiūrinėdami paveikslėlius, vartydami vaikiškus žurnalus, pastebi ir parodo dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaito, kuria kūrinių apie saugų elgesį. • Dalyvauja organizuojamose saugaus elgesio savaitėse (viktorinose), susipažįsta su medicinos darbuotojais, gaisrininkais.
5-asis žingsnis • Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.	• Taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Patraukliomis formomis sužino apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą ir per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. • Pakviesti į talką dengia stalą gimtadieniui, šventei.
• Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą	• Priminus sudeda ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, spintele ir kt. • Tvarkosi savarankiškai. • Pasiūlius tvarkydamiesi apsirengia specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostėlėmis, kepurėlėmis.
• Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.	• Dalyvauja organizuojant viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. • Diskutuoja su kitais, stengiasi konfliktus spręsti taikiai. • Žaidimas „Saugių žodžių piramidė“: kiekvienas vaikas „stato“ saugių žodžių piramidę, aukščiausia piramidė tampa saugaus elgesio nuostatomis.
• Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai	• Stebėdami auklėtoją mokosi taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Priminus taisyklingai sėdi.
6-asis žingsnis • Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį	• Žino, kodėl žmogus valgo. Paprašyti pasakoja, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoja, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi

valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.	jų augimui ir gerai savijautai. Pateikus paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžia ir mokosi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Kurdami įvairius darbelius (piešinius, inscenizacijas ir t. t.) mokosi pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausosi skaitomų knygių, vaidina, žaisdžia loto, žiūri filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaisdami su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoja maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus.
Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.	- Pasiūlius vaikai apsirengia lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauna. - Mokosi, kaip ir kiek dozuoti skystą muilą, kad rankos būtų švarios. Sužino, kad reikia taupyti vandenį, kodėl. Mokosi vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplotų. - Pildo „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams. - Žaidžia žaidimą „Išmanieji pirštukai“. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas.
- Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. - Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	- Žaidžia kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimus. - Lankosi su auklėtoja gaisrinėje, policijoje. „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. - Auklėtojai pasiūlius, vaikai pasako, kai pastebi vaikstantį ar sėdintį susikūprinus.

2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis - Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoločiu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. - Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų,	- Dalyvauja įvairiose žaidybinėse situacijose, skatinančiose vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformavus tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją, eina šia linija, nenukrypdami nuo jos, paskui grįžta atbuli. - Paprašyti surenka pagaliukus po vieną ir deda

tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	į dėžutę, kai juos netyčia išberia. Sudarius sąlygas, minko tešlą, lipdo iš modelino, plastilino. Kerpti nesudėtingas formas, po to priklįuoja jas ant popieriaus. Sudarius sąlygas žaidžia „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį įbėrus gilių, kaštonų ir paslėpus ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), jų ieško. Pasiūlius pabūti vaistininku – įvairius daiktus ima žnyplėmis, pincetu, perdeda iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.
5-asis žingsnis Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.	Eidami atlieka ritminius judesius pečiais, galva, muša kamuolį, meta į viršų, ėjimą keičia bėgimu. Sugalvojus maršrutą, eina, bėga, perlipa suolą, pralenda po kėde ir t. t. Dalyvauja bėgimo estafetėse, įvairiuose šuolių žaidimuose, panaudodami įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžia žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Pasiūlius šokinėja per šokdynę, lanką.
Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Pasiūlius piešia įvairias linijas, pieštuku apveda daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį atlieka sudėtingesnes užduotis. Sudarius sąlygas žaidžia su pipete. Veria ant siūlo įvairias priemones (sagas, rutuliukus, karolius). Paprašyti ima skalbinių segtuką trimis pirštais, prisega.
6-asis žingsnis Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.	Dalyvauja įvairiose estafetėse, kurių metu vaikai juda poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudarius sąlygas žaidžia žaidimą „Klasės“, šokinėja per gumytę.
Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.	Pasiūlius vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, lopo, kuria įvairius ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., neria vąšeliu, daro kutus. Parūpinus priemonių, žaidžia konkrečius sportinius žaidimus (krepšinį, futbolą, badmintoną, salės riedulį). Sportinių žaidimų metu varžosi tarpusavyje.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis. Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.	Paskatinti kasdien po kelis kartus žymti savo nuotaiką, parenka ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skatinami reiškia visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlius idėjų tyrinėja nuotaikas ir jausmus. Klausosi skaitomų knygelių apie jausmus ir jų išraišką.
Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti).	Pasiūlius žaidžia žaidimus, skatinančius tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Paskatinti stebi bendraamžių savijautą.
Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).	Skatinami pasako, kaip jaučiasi patys ir kiti.
5-asis žingsnis Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.	Žaisdami, dainuodami, piešdami, šokdami, komentuodami jausmų paveikslėlius, siųsdami Šv. Valentino dienos atvirukus draugams ir kt. reiškia savo jausmus, emocijas.
Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).	Kalbasi apie savijautą „Ryto rate“, skaito „Jausmų knygeles“, žaidžia vaidmenų žaidimus, įsijausdami į kito savijautą.
Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Paskatinti reiškia įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkaujant auklėtojai, išreiškia neigiamus jausmus. Vaidindami ryškiai intonuoja, išryškina veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas.
6-asis žingsnis Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.	Kalbasi apie tai, kada buvo linksma, kada – liūdna ar pikta. Paskatinti samprotauja, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?
Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.	Kalbasi, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Žaisdami bendrus žaidimus, stengiasi suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti.
Pradedama kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Skatinami nesivelia į muštynes, praneša auklėtojai apie konfliktą. Žino, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus.	Susitarus atbėga pasitarti su auklėtoja, kai jaučiasi įskaudinti ar neranda išeities sudėtingoje situacijoje.
Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.	- Paskatinti dalyvauja vaidmenų žaidimuose, kuriuose prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Žaidžia žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. - Taikant paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, mokosi kontroliuoti emocijų raišką. Kalbasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus.
Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Kartu su auklėtoja nustato paprastas kasdienės elgesio grupėje taisykles ir jų laikosi, padeda.
5-asis žingsnis Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais.	Įkurtose grupėje ramybės erdvėse, stebėdami judančių švieselių įrenginius, klasysdamiesi muzikos nusiramina, atsipalaiduoja.
Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.	Skatinami stengiasi patys spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeikių ir atsakymų į problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Patys sprendžia problemas, atsižvelgdami į patarimus, nurodymus. Klausosi istorijų arba žaidžia žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai sulaukia pagalbos derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose.
Retkarčiais priminus laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Pagiriami ir padėsinami stengiasi laikytis tvarkos ir susitarimų.
6-asis žingsnis Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.).	Padedant išreiškia savo jausmus bei nusiramina, kai yra išklausomi, su jais žaidžiama.
Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį	Kalbasi ir ieško tinkamų išeikių konfliktinėse

provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	situacijose. • Padedant auklėtojai įvardina sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą.
• Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	• Stebimi žaidžia kovos žaidimus, stengiasi neperžengti ribų. • Žino ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, ir skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.).	• Dalyvauja tiriamojoje veikloje, pvz: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. • Paskatinti kalbasi apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domisi ir klausinėja apie tai, ko jie nematė.
• Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	• Tinkamai vertina save. Paklausti sako, kas atsitiko? Kodėl? Žino, kad yra ypatingi ir svarbūs kitiems grupėje.
5-asis žingsnis • Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė).	• Kalbasi su auklėtoja apie savo praeitį, dabartį, ateitį. Tyrinėja: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžia žaidimus, kuriuose vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje.
• Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.	• Dažnai pasakoja apie šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuotas šeimos dienas mokykloje, išvykas į darbovietes. Turi šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Dalyvauja rengiant grupės šventes, prisistatymus tėvams.
• Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	• Žino, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinami ir giriami sieja su savo asmeniu, išsakytas pastabas — su konkrečiu poelgiu ar veiksmu. Paskatinti dažniau keičia žaidimo partnerius, įtraukia į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, sako komplimentus vienas kitam, žaidžia žaidimą „Kas mane pagirs?“ Įžeidę, nuskriaudę draugą atsiprašo ir jam pasako 3–5 malonius dalykus.
6-asis žingsnis	• Paskatinti samprotauja apie save, savo

• Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimančiam su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.	• pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Pasiūlius idėjų tyrinėja save, šeimą, kitus žmones, jų grupes, Tėvynę. Pristato savo ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. • Vis dažniau renkasi patys, nepažeisdami savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. • Paskatinti pastebi savo klaidų juokingą pusę. Skatinami pozityviai reaguoja į savo klaidas. Šauningai suklęsta, pademonstruodami, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.
Save apibūdina, nusakydamas fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.	• Skatinami kalba, diskutuoja apie fizinės savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.
• Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	• Pasiūlius idėjų veiklai, tyrinėja kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškinasi palankumo ir nepalankumo priežastis.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-ais žingsnis • Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.	• Pasiūlius kalba apie šeimą. Atneša ir rodo šeimos fotografijas. Noriai dalyvauja šeimos dienose grupėje. Dalyvauja bendroje veikloje su tėvais. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. kalbasi su tėvais ir auklėtoja. • Paskatinti pasako savo norus, sumanymus, idėjas, bando juos įgyvendinti. • Laikosi tvarkos, kontroliuoja savo elgesį. Supykę kalbasi apie tai, kas supykė, ieško tinkamos išeities, nusiramino.
• Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	• Grupėje susipažįsta su įdomiais žmonėmis ir paskatinti veikia drauge jais.
5-asis žingsnis • Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo	• Prašo įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoda klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. • Kalbasi apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka,

pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.	kai jos pažeidžiamos. Seka auklėtojos pavyzdžiu. Žino, kaip tinkamai bendrauti su tėvais, broliais ir seserimis. • Pasidalina iškylančiomis problemomis, pasako priešinimosi priežastį ir leidžia padėti įveikti sunkumus. Grupės vakaronėse deklamuoja eilėraštį kartu su šeimos nariais.
• Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	• Paskatinti bendrauja su grupės svečiais, papasakoja, kartu su auklėtoja sugalvoja jiems klausimų.
6-asis žingsnis • Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariai, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.	• Atsisako netinkamų bendravimo su suaugusiais būdų, siekdamį geranoriškai bendrauti. • Kartu su auklėtoja sudaro dienotvarkę, tariasi dėl jos pakeitimų, kuria elgesio grupėje taisyklės. • Išsako savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. • Žino, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų).
• Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	• Aiškinasi bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimus pavojus. Pasakoja atsitikimus su suaugusiais ir pasvarsto, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariai dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.	• Dalyvauja bendruose žaidimuose. Žino, kad reikia palaukti savo eilės. Paskatinti paprašo žaislo, tariasi dėl žaislo, žaidžia juo kartu.
• Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	• Mokosi pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. • Moka dalintis net tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. • Domisi savo veiksmų pasekmėmis kitam.
5-asis žingsnis • Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat	• Skatinami draugauja su kitais grupės nariais. • Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į

kartu žaidžia.	žaidimus, išsiaiškinamos priežastis. Įsitraukia į žaidimus patys ir įtraukia kitus..
• Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.	• Dalyvaudami įvairioje veikloje, turtina patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Giriama stengiasi elgtis tinkamai, draugiškai. • Ieško išečių konfliktinėje situacijoje.
• Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	• Veikdami bendrai siekia vieno tikslo, bendradarbiauja.
6-asis žingsnis • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.	• Patiria naujų išpūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.
• Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	• Stengiasi elgtis tinkamai, palaikyti gerus santykius su kitais. Aiškinasi, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su auklėtoja kuria taisykles, susitarimus, pasiryžta jų laikytis.
• Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	• Žaidžia ir veikia drauge. • Kalbasi apie draugus ir draugystę.

8. SAKYTINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai jaučia kalbos grožį.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis Klausymas • Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.	• Klausosi tekstų ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai.
• Pradeda išklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų	• Atkreipia dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.

norus, pasiūlymus.	
Kalbėjimas Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.	Įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbasi su draugais. Bendrauja su suaugusiais, vartoja elementarius mandagumo žodžius.
Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius.	Kalbasi apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusių išgyvenimus, vartoja girdėtus naujus žodžius.
Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.	Girdi taisyklingų konstrukcijų sakinius, taisyklingai tariamus gimtosios kalbos garsus, įvairiuose žodžiuose juos atpažįsta.
Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	- Bando kurti žodžiu. - Girdi emocingą, ekspresyvią ir vaizdingą kalbą. Stengiasi tinkamai reikšti mintis ir jausmus
5-asis žingsnis Klausymas Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų.	Susipažįsta su įvairių žanrų teksta. Jaučia tekstų stilistinę įvairovę.
Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.	Klausosi įvairių žanrų tekstų (pvz., skelbimų, reklaminių skrajučių, įvairių enciklopedijų tekstų, autorinių pasakų ir pan.).
Kalbėjimas Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.	Kalba noriai, atsakinėja į atvirus klausimus. Kalba apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Plečia žodyną, turtina jį įvairiais techniniais terminais. Sužinoję naują žodį, išsako savo įspūdžius.
Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškinių. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.	Kalba apie nutikimą, patirtį, prisimindami kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, atsakinėdami į įvairius klausimus, padedančius įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Mokosi būti dėmesingais pasakojimo klausytojais.
Laisvai kalba sudėtiniais sakiniiais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, prieveiksnius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.	- Girdi vaizdingą kalbą, vartojant įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, ištiktukus, jaustukus ir pan.). - Mokosi išgirsti pirmą ir paskutinį garsą savo, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoja naujų žodžių. Žaidžia žodžiais juos trumpindami, įvairiai jungdami.

• Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	• Žaidžia klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus. Skaitant kūrinėlius ir nutylint frazę ar žodį, juos pasako. Bando kurti, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
6-asis žingsnis Klausymas • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarpe.	• Ugdymo veikloje klausosi įvairios stilistikos tekstų.
• Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.	• Padedant suvokia pasakojimo turinį, pasakojimo eigą. Žaidžia žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoja, inscenizuoja.
Kalbėjimas • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.	• Sudarius kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, turiningai kalba apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartodami jiems mažiau žinomus sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinami klausinėja apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoja apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinasi reikiamą informaciją perduoti kitiems.
• Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius.	• Pasakoja apie kitiems nepažįstamą patirtį, kuria pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartodami išgalvotus žodžius, kalbą.
• Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniiais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.	• Žaidžia įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus, dainuoja ritmines daineles, ieško aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasi - deda arba baigiasi nurodytu garsu. • Išmėgina kalbinės raiškos priemones kurdami dialogus, inscenizuodami, vaidindami.
• Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, dekla - muoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmyiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.	• Žaidžia įvairius žodžių žaidimus, pasakoja spontaniškai, atkurdami įvykius ar girdėtą istoriją, kurdami fantastinius tekstus. • Išmėgina kalbinės raiškos priemones, kurdami dialogus, inscenizuodami, vaidindami.

9. RAŠYTINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis Skaitymas Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaityti“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.	- Įvairioje bendravimo aplinkoje varto žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Domisi suaugusiojo skaitomu tekstu. - Atsakinėja į užduotus klausimus apie tai, ką „perskaitė“. „Perskaitytą“ tekstą iliustruoja. - Žiūrėdami į paveikslėlį, apie jį pasakoja, kas ką daro, ką kalba ir pan.
Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.	- Susipažįsta su rašymo priemonėmis, kompiuteriu. - Kevezonėmis užrašo savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėja po dailės darbais, grupėje ar bibliotekoje pasiimdamas knygas ir kt. - Veria vardo, pavardės raidžių karolius. Ieško aplinkoje žodžių, kuriuose yra vardo raidės.
5-asis žingsnis Skaitymas Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.	- Domisi raidėmis. Klausosi tekstų, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoja smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudarydamas žodinius vaizdinius. Apie raides, jų charakterį kuria istorijas, pasakas. - Nuolat kreipia dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan.
Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.	- Pavadina savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. - Nusako veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. - Kuria rankų darbo knygeles su paslaptinomis durelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Jaučia ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitydami“ iliustracijas. Sugalvoja rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus.
Rašymas Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).	Domisi skirtingo turinio spaudiniais, savarankiškai kuria reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.
Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina	- Įvairioje veikloje kopijuoja atskiras raides, žodžius. Rašo savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. - Savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoja

rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.)	įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoja. • Pasirašo savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6-asis žingsnis Skaitymas • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tektais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį.	• Domisi įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tektais. • Kartu su auklėtoja kasdien skaito knygas. • Pakalba apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. • Skaitydami knygeles, atkreipia dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose.
• Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.	• Atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėja įvairias trumpas iškabas.
Rašymas • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando per - teikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.	• Kuria žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą perteikia įvairiais simboliais. • Kopijuoja reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. • Įvairiais simboliais perteikia informaciją apie save, kitus, aplinką. Bando užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. • Atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašo ar savarankiškai užrašo kompiuteriu.

10. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus	• Stebi augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūri paveikslėlius ir klausosi skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patys dalyvauja juos prižiūrint. Kalbasi apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Žino, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių.

gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	• Stebi dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Bando ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygose ir kt. • Tyrinėja, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant.
5-asis žingsnis • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.	• Dalyvauja vaikų išvykose į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), atlikdami nedideles užduotis. Grįžę sudėlioja parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą mokosi grupuoti pagal požymius. • Aiškinasi (ragauja), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoja apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. • Išbando techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. • Domisi šeimos tradicijomis ir apie jas kalba. Žino, kad ir mokykloje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įsitraukia į pasiruošimą joms, dalyvauja jose.
6-asis žingsnis • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes.	• Pažįsta gamtinę ir socialinę aplinką, stebi artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. • Dalyvauja netolimose išvykose. Pagal galimybes keliauja pėsčiomis ir autobusais. • Atlieka nesudėtingus bandymus, pvz., tirpina medžiagas, daigina sėklas, išardo nebereikalingus prietaisus ir pan. • Tyrinėja žemėlapius, gaublį. • Supažįsta su giminės medžiu. • Važiuoja į ekskursijas į tėvelių darbovietes. • Domisi Lietuvos atributika. • Pagal galimybes susipažįsta su senoviniais rakandais, juos išbando, lygina juos su dabartine technika. • Švenčia tradicines šventes. • Žiūri vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes, fotoalbumus apie gamtą, kalbasi apie tai, ką juose pamatė. • Stebi žvaigždes žiemą ryte eidami į mokyklą ir pasakoja. • Stebi įvairius gamtos reiškinius. • Susipažįsta su atliekų panaudojimo

• Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas.	- galimybėmis ir daro įvairius darbelius iš jų. • Žaidžia stalo žaidimus, įvairius loto. • Varto žurnalus.
--	--

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis Skaičiavimas • Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.	• Domisi paveikslėliais, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipia dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausia „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžia domino.
• Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).	• Inscenizuoja daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi.
Matavimas • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.	• Mokosi apibūdinti erdvinius objektus, nurodydami į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartodami tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Supranta, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Manipuliuoja daiktais (juos varto, padeda šalia, uždeda ant, įdeda į ir pan.), stebi kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoja. Žaidžia lego.
• Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pa - gal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.	• Palygina kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dėdami vieną prie kito, kilnodami. Supranta, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus.
• Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno	• Žaidžia judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti

puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn	teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“).
• Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	• Kalbasi apie tai, ką kasdien darė ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiodami gamtoje, atkreipia dėmesį į metų laikams būdingus požymius.
5-asis žingsnis Skaičiavimas • Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“	• Pasako, kiek kortelių paėmė. Žino, kaip elgtis, jei turi per daug.
• Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.	• Dalyvauja žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbasi apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir kiti veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“).
Matavimas • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.	• Žaidžia stalo žaidimus. Karpo, paišo, spalvina trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešdami (spalvindami) figūras kuria aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką.
• Palygindamas daiktų dydžius, naudoja sąlyginį matą (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.	• Naudoja sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupia tvermės dėsniumi suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą).
• Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.	• Kartu skaito knygeles, „rašo“ laiškus. Žaidžia judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“).
• Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą.	• Domisi, ką kiti veikė vakar, kalbasi apie tai, kas bus rytą. Žaidžia žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai

	skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).
6-asis žingsnis Skaičiavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.	Nori sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Pasirenka įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudami galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Aiškina kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdami geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui).
Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.	Mokosi kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus. Išbando matytus ir sugalvoja patys.
Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.	Aplinkoje ieško daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.
Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.)	Matuoja pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Formuoja supratimą apie tvermės dėsni (pvz., sudaromos sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Supranta, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Žaidžia žaidimus, veikia, įgyja supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Plečia žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.).
Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.	Aktyviai dalyvaudamas plečia žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti.
Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	Žaidžia žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipia dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Dažniau vartoja savaitės dienų pavadinimus. Kalbasi apie metų laikų kaitą, įvairių metų laikų atliekamus darbus.

12. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis Muzika Klaudydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.	Klausosi muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėja pasikalbėdami, pasakodami, aptardami.
Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).	Dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoja judesiais. (Pvz., padainavus dainą apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt. Kiekvienas vaikas padainuoja savaip ir visi aptaria kiškio dainas.
Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.	Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius atlikdami nesudėtingus judesius – eina, bėga rateliu, sukasi po vieną ir už parankių, mojuoja, ploja ir t. t.
Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.	- Bando groti muzikos instrumentais bei tyrinėja jų garsus. Padedant tėvams, atneša į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų, daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelų ir kt.) ir kartu pasigamina namų darbo muzikos instrumentų. - Improvizuoja, kuria balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Bando kurti savo dainas, ritmus, melodijas.
Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.	Drauge žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, juos interpretuoja, t. y. Sugalvoja savo judesių vietoj žinomų.
Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.	Naudoja natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdami perteikia istoriją, tačiau iš esmės tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys).
Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas	Žaidžia su tikrais daiktais. Žino, kaip galima žaisti su stalo teatro pirštinių lėlėmis. Paskatinti aprenčia lėles savo sumanytais veikėjais, kuria situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus.

atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.	• Drauge eina ratelius, parodo judesių, veiksmų, paaiškina, kas jais vaizduojama, juos kartoja laisvai, savaip. Mokosi pabaigę žaisti nusilenkti.
Vizualinė raida • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.	• Ikimokyklinio amžiaus vaikai kurdami mokosi. Veikdami taip, kaip nori, kaip jiems patinka, atranda kūrybos ir vaizdavimo ypatumus. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti išpūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raidą ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt.
• Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	• Skatinami žaislingai eksperimentuoja linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausydami išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bando taip, kaip pavyksta, pavaizduoja pikta, šokančią, šokinėjančią liniją; lašindami skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukuria šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą. • Padedami supranta, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.
5-asis žingsnis Muzika • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius išpūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.	• Sudarius sąlygas, klausosi ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos. Skatinami išsako savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės.
• Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti	• Dainuoja su auklėtoja vienbalses ir dialogines dainas. Skatinami dainuoja individualiai išmėgindami, kaip skamba balsas grupėje, lauke ir kitur. Dainuodami atlieka įvairius darbus (pvz., piešia, stebi augalus, gyvūnus, eina pasivaikščioti ir t. t.).
• Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.	• Netrukstant muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, bando groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Apžiūrinėja įvairius instrumentus, juos išmėgina, pasigamina savo instrumentų ir tyrinėja jų skambėjimo galimybes, tembrus.
• Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas	• Drauge su auklėtoja kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar

ketureiliams, mįslėms, patarlėms.	muzikos instrumentu. Paskatinti kuria judesius rateliui, žaidimui. Džiaugiasi galimybe kurti.
Šokis Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.	Drauge su auklėtoja šoka paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius.
Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).	Sugalvoja judesių sekas, rodo visiems. Kalba apie tai, ką matė. Padedami sieja pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoja frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.
Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.	- Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėję vaidinimą, patys vaidina. - Parodžius, kaip galima judėti ir kalbėti, intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau, bando tai daryti. Bando pavaizduoti, kaip galėtų judėti ir kalbėti intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso. - Padedami keičia kostiumus, dekoracijas. - Drauge žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, parodžius laisvai, savaip kartoja veiksmus. Atidžiai klausosi pasakojimo, seka siužeto vystymąsi. - Kuria dekoracijas, kostiumus ir bando juos išdėstyti. Reiškia savo nuomonę, nori, kad būtų atsižvelgta į sumanymus.
Vizualinė raiška Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.	- Stebėdami aplinką turtina savo patirtį, gausina įspūdžius, kad kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinami tyrinėja artimiausią aplinką, dalyvauja renginiuose, stebi meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausosi istorijų bei patys jas pasakoja ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba. - Padedant vaizduoja žmogaus judesius, tyrinėja kūno galimybes (gali lankstyti, šokinėti, suktis), stebi kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patys išbando įvairius judesius ir pozas.
Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	- Kalbasi apie savo kūrinėlį, diskutuoja, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškina, ką dar norėtų papasakoti, sukurti. - Drąsinami kuria smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioja vaisių ir daržovių mozaikas

	Rudenėlio šventei. • Pasineria į sumanymų realizavimo procesą, veikia kūrybingoje aplinkoje. • Dalyvauja kūrybingumą skatinančiuose meno projektuose (pvz., muzikos ir dailės projektas „Aš piešiu muziką“). • Sudarius sąlygas kuria, reiškia savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz., piešdami gamtoje, ant asfalto, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešdami plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.) • Padedami išsaugo kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinami apie juos pasakoją, sugalvoja pavadinimus.
6-asis žingsnis Muzika • Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.	• Sudarius vaikams sąlygas klausosi įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausosi tylos, triukšmo, lygina, atranda jų skirtumus.
• Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą.	• Dainuoja su auklėtoja įvairaus turinio dainas ir skatinami jas dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pramoksta dvibalsio dainavimo, dainuodami trumputes daineles kanonu.
• Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2– 3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.	• Susipažįsta su muzikos instrumentais, spalvotomis natomis, „dirigento lazdele“, muzikos įrašais, klausymosi aparatūra, video įrašais apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Groja kartu melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinka dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokyti seka dirigento judesius, kad kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį.
• Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.	• Žaidžia kompozitorius, skatinami kuria melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokosi dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinasi dainuoti „kaip operetėje“. Žaidžia muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuodami. Improvizuoja, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.
Šokis • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštasis bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.	• Atlieka parinktus nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius.

• Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukštai–žemai) ir laiko (greitai–lėtai) elementus.	• Stebi gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipia dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieško idėjų kurdami savo judesių sekas.
Vaidyba • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tiksliai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.	• Žaidžia – kuria trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Demonstruoja iniciatyvą. • Naudoja įvairius suneštus butaforinius daiktus, žino, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaidžia, kuria vaidinimą lėlių teatre arba persirengia dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošia. • Domisi įdomesniu teatriniu rekvizitu (nekasdieniška skrybėlė, didelė dėžė ir pan.) tyčia padėtu aiškiai matomoje vietoje, patys panaudoja jį teatrinei kūrybai. • Žaidžia muzikinius žaidimus ir eina ratelius, išgyvena pasitenkinimą, reiškia savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.
Vizualinė raiška • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.	• Turtina savo patirtį, vaizdinius. Apžiūrinėja tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, stebi menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. • Ugdomi vaizduotė, įsisiūtinėjami bei apibūdindami, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), kad spalva gali skleisti šilumą ar šaltį. • Jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.) išreiškia vaizdais. • Kuria ornamentus, vaizdus, dekoruoja audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį.
• Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tiksliai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	• Eksperimentuoja ir atidžiau įsisiūtinėja įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes. • Sudarius galimybę netikėčiausiais būdais pažįsta dailės medžiagų galimybes: piešdami stiklo kamuoliukais, maišydami spalvas per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinių nuostatų. Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.	- Dalyvauja muzikinėje veikloje ir mokykloje vykstančiuose renginiuose. - Sako, kad nori gražiai ką nors padaryti. - Paprašyti pasako ir parodo, kaip būtų ką nors darę. - Klausinėja, trumpai apibūdina vaidinimą, jo pabaigą, kokia ji – laiminga ar liūdna? - Jaučia vaizdo, nuotakų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasako, kokius potyrius pavyko perteikti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones.
Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.	- Klausosi, stebi skirtingus meno kūrinius, paskatinti reiškia savo išgyvenimus, paprašyti pasako, kaip jaučiasi, ką pajuto. - Apžiūrinėdami meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdosi estetiškai jautrumą – pritaria, papildo jau išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu.“) - Kasdienėje veikloje girdėdami žodžius „džiaugiuosi tavo piešiniu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“ vaikai mokosi išgirsti ir pradeda suprasti, kas yra gražu.
Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	- Apžiūrinėdami meno kūrinius kalba apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl? - Pažiūrėję šokį, aptaria, atsako į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“ - Kalbasi su auklėtoja apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėja spalvų maišymosi efektus. - Stegiasi vertindami neįskaudintų vieni kitų.
5-asis žingsnis Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.	- Suvokia muzikos kūrinių grožį. - Vaidina muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduoja, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. - Žiūri lėlių ir dramos vaidinimus, klausosi vaidinimų įrašų, žiūri animacinius filmukus. Dalyvauja ar stebi įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. - Skatinami stebi menininkų kūrybos procesą

	bei patys kuria, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdosi veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. • Domisi patrauklia ir malonia veikla, paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Pasakoja apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuoja, ką dailininkas norėjo pasakyti: „Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą? Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą?“ • Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl vaikai mokosi įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. • Atkreipdami dėmesį į kasdien aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką, ugdosi estetinį skonį.
• Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.	• Domisi muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptaria turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus. • Suvokia ir papasakoja matyto kūrinio siužetą: žiūri pasakojimo videoįrašą, klausosi ausinėmis audio įrašo, pasakoja draugui „telefonu“ ir kt. • Žiūri lėlių ir dramos vaidinimus, klausosi vaidinimų įrašų, žiūri animacinius filmukus. Sudarius sąlygas, dalyvauja ar stebi įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. • Stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.
• Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbėlį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	• Meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertina savaip lygindami. • Paskatinti išsako savo nuomonę. Paaikšina, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. • Kasdienėje veikloje supranta ir pajunta, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. • Paprašyti papasakoja apie savo dailės kūrinius, atsako į meninius sprendimus orientuotus klausimus, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“

6-asis žingsnis • Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba.	• Sudarius sąlygas dalyvauja ar stebi kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankosi parodose, muziejuose, teatre, mugėse, cirke ir kitur. • Kalbasi apie patirtus išpūdžius, dalinasi savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugia pastebėtu grožiu. Atsako į atvirus klausimus: Ką pajutai? Kas įsiminė? Kas patiko? Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas? • Pastebi veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. • Sudarius galimybę, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugia savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruoja savo kūrinius, ruošia visų vaikų arba autorinės parodėles, sudaro individualius albumus.
• Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.	• Aptaria stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrindžia savo nuomonę, atsako į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Supranta, kad visokios nuomonės yra svarbios. • Geranoriškai vertina kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsako savo ir gerbia kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoja, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką). • Sudarius sąlygas supranta aplinkos grožio svarbą ir jį vertina. Patys dalyvauja jį puoselėjant: nelaužo medelių, neskriaudžia gyvūnėlių, dalyvauja medelių sodinimo akcijose. Gėrasi gerai atliktu darbu, išsako nuomonę apie prastą. • Kuo nors gėrasi, džiaugiasi, pritaria, diskutuoja, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinasi gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre). • Supranta ir atskiria, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuodami tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. • Per pasivaikščiojimus lauke ar mokyklos aplinkoje paskatinti stabteli ir įsižiūri į detales, atranda gražius daiktus, gamtos vaizdus. • Kalbasi, ką patys pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kuria ir realizuoja įvairius projektus.
• Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės	• Dažnai klausosi įvairių muzikos kūrinių, susikaupia, išklausę savo mintimis pasidalina

kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	su pedagogu ir draugais. Atsako į klausimus apie skambėjusią muziką, atlikėjus. • Aptaria stebėtą šokį, atkreipia dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinami reiškia įvairią nuomonę, žino, kad visokia nuomonė yra priimtina. • Samprotauja, ką teatre veikia aktorius, kalbasi, užduoda klausimų apie teatrą. • Paskatinti realizuoja kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai. • Auklėtojai padedant, realizuoja kilusius sumanymus. Reikalui esant, įsilieja į vaidinimą ar žaidimą. • Diskutuoja ieškodami vienokių ar kitokių meninių sprendimų.
--	---

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	• Palaikomi plėtoja ir įgyvendina savo sumanymus.
• Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.	• Veikia dviese, grupelėje ar su visa grupe.
• Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	• Bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubėdami. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitis, sprendimus. Palaikius iniciatyvą, atlieka nesudėtingus darbus: išplauna teptukus, plauna žaislus ir pan. Bando padėti kitam, ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisėgti.
5-asis žingsnis • Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	• Turiningiau išplėtoja savo sumanymus.
• Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.	• Veiklą pasiūlius tik kaip motyvuojančią idėją, ją sukonkretina ir savaip įgyvendina.
• Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį	• Veikia savarankiškai, auklėtojai keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6-asis žingsnis	• Sumanymus ir pasiūlytą veiklą turi galimybę

• Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.	• plėtoti keletą dienų, neardant susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų.
• Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.	• Pasiūlius įdomios veiklos idėjų, sumanymų veikia grupelėse. Plėtoja juos, įtraukdami kitus.
• Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	• Skatinami pabaigia pradėtus darbus, padeda vienas kitam įveikti problemas. Atlieka kruopštumo, susikaupimo reikalaujančius darbus.

15. TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).	• Pasinaudodami prieinamomis įvairiomis medžiagomis ir priemonėmis, inicijuoja kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoja problemų ir su pasitenkinimu ieško jų sprendimo būdų. • Nebijo bandyti ir klysti ieškodami iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoja ankstesniu patyrimu ir juo remdamiesi bando naujus sprendimo kelius.
5-asis žingsnis • Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	• Stebi ir apibūdina daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešia ar konstruoja įsivaizduojamus daiktus. • Suskaičiuoja, prognozuoja, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. • Skatinami pasitelkia simbolius, palygina, atkartoja, numato situacijas, nukreipia savo dėmesį į ką nors kita. Paaiškina savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrindžia. • Pagrįsdami savo požiūrį remiasi knygomis, paveikslais, plakatais, žemėlapiams.
6-asis žingsnis • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami.	• Sudarius sąlygas, tyrinėja gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Atlieka nesudėtingus bandymus, stebi prietaisų veikimą. • Vykdo projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams

• Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėjami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. • Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	stebėjimams. Mokosi fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Naudojasi mikroskopu ir kitais galimais prietaisais, skirtais tyrinėti. • Skatinami patys ieško atsakymų į iškilius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklausia suaugusiųjų, kurie gali padėti.
--	---

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išečių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.	• Komentuoja taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, supranta, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
• Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.	• Susidūrę su problema, prisimena, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau.
• Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisėkus prašo suaugusiojo pagalbos.	• Drąsinami ieško išeities iš susidariusios probleminės situacijos. • Bando įveikti sunkumus, tariasi, apmąsto svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5-asis žingsnis • Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus.	• Imasi sudėtingos veiklos, drąsinami bando, eksperimentuoja, tariasi su kitais.
• Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.	• Klausosi kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes.
• Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	• Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti galvoja, ką galima daryti toje situacijoje. Supranta kiekvieno pasiūlyto sprendimo

	pasekmes.
6-asis žingsnis • Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.	• Atsako į atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: Kas atsitiko? Kaip tu jautiesi? Kaip jaučiasi kiti?
• Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.	• Susidūrę su problema, klausinėja, ieško išeikių, prašo pagalbos.
• Nepasisėkus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	• Patys įveikia problemines užduotis.

17. KŪRYBIŠKUMAS

Esminė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes.	• Skatinami išbando įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, pastebi, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. • Naudoja įvairius suneštus butaforinius daiktus, kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. • Lavina kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. • Apibūdina kūrinį, išdailina piešinį ir pan. (mąstymo detalumas). • Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, išsako originalias mintis (mąstymo originalumas). • Paprašyti drąsiai išsako visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešia, vaidina, atlieka kuo įvairesnius judesius, sukuria melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas).
• Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas.	• Džiaugiasi savo kūriniais, aptaria, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. • Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarsto, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą.
• Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	• Girdi įdomiausius posakius, klausimus, idėjomis pasidalina grupėje, jaučia, jog

	originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.
5-asis žingsnis Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.	- Kūrybiškai laisvai reiškia idėjas, užduoda daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan. - Drąsinami generuoja idėjas. Ugdosi mąstymo lankstumą. - Ugdosi originalumą – paprašyti išsako idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, padrąsinti fantazuoja, kuria, nebijo savo idėjų, sako visa, kas tik ateina į galvą
Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.	- Ugdosi fantaziją, žaisdami ir kurdami nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džiunglėmis...). - Paprašyti sugalvoja, kaip būtų galima detaliai ištobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. - Mąsto, lygina, atranda skirtumus tarp fantazijos ir realybės. - Pasiūlius įdomios veiklos ir patirties, patiria naujų išgyvenimų. - Skatinami dalijasi praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiiais su kitais vaikais. - Vaikai nesivaržo vieni kitų. Žino, kad priimami ir palankiai vertinami visokie atsakymai. Pasitiki savo jėgomis.
- Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. - Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	- Naudoja įvairias medžiagas, žaislus, priemones, kuria iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinami dalijasi idėjomis, dirba porose ir (ar) grupelėse, kartu priima sprendimus. - Dalyvauja organizuojamuose projektuose, grupinėje veikloje. Mokosi mokytis ir dirbti grupėje, kalbasi apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. - Mokosi dalytis idėjomis, veikti grupėje.
6-asis žingsnis Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.	- Ugdosi divergentinį mąstymą, atsakydamas į klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ - Veikia ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinamas pamato naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebi augalų, paukščių gyvenimą - Nuolat atkreipia dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokosi pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti.
Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.	Dalyvauja įvairioje veikloje: kūrybiniuose vaidinimuose, pasakos kūrime sėdint ratu, piešia fantastinius gyvūnus, atsakinėja į

	fantastinius klausimus, prašomas išvardina kuo daugiau daikto naudojimo būdų. • Žino, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau.
• Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.	• Kuria žaidybinę ir tyrinėjimo aplinką, ieško įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.
• Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	• Skatinami perkuria pasakas.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.

Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Pasiekimai	Ugdymo gairės
4-asis žingsnis • Pasako, parodo, ką nori išmokti.	• Nori ko nors išmokti. Skatinami pasako, ko nori išmokti, sudarius sąlygas mokosi to, ko nori.
• Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.	• Įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, padrąsinti imasi iniciatyvos.
• Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	• Kalbasi apie tai, ką veikė per dieną ir ko išmoko.
5-asis žingsnis • Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.	• Sugeba pasakyti „Aš nežinau“, nebijo suklysti ką nors darydami, iškeldami klausimus, problemas, galvoja, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą.
• Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klausia, ką sako kiti, pasitiksina.	• Didėja vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu. Dalyvauja įvairiose veiklose, kurios padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką.
• Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	• Skatinami kalba apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoja refleksijos gebėjimus.
6-asis žingsnis • Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju.	• „Ryto rato“ ir kitos veiklos metu kalbasi, ko nori išmokti, kaip jie gali mokytis.
• Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose.	• Naudojasi imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis.
• Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms	• Sudarius sąlygas žaidžia sudėtingus žaidimus ir kartu mokosi tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. • Supažįsta su enciklopedijomis, internetu,

įgyvendinti.	mokosi jais naudotis.
• Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	• Kalbasi ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.

V. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Ugdymo pasiekimų vertinimo tikslas – padėti vaikui sėkmingai ugdytis, bręsti kaip asmenybei, kaupti informaciją apie kiekvieno pasiekimus ir daromą pažangą, kad būtų galima koreguoti ugdymo procesą, priimti pagrįstus sprendimus, sudaryti sąlygas tėvams tapti lygiaverčiais vertinimo partneriais.

Vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimo uždaviniai – padėti auklėtojai įžvelgti vaiko ugdymo(si) galimybes, pasiekimų lygmenį, nustatyti spragas ir problemas. Planuojant ugdymo procesą, pasirinkti tinkamiausią turinį, formas, būdus, metodus, individualizuoti ugdymą, suteikti tėvams informaciją apie vaiko ugdymą(si), stiprinti ryšius tarp vaiko, tėvų ir įstaigos.

Vaikų turimi gebėjimai, žinios ir supratimas, nuolatos palyginami su numatytais Pasiekimų apraše ir taip išsiaiškinama, ko vaikas yra pasiekęs, kokia jo pažanga per tam tikrą laikotarpį. Išsamesnę informaciją apie vaiko pasiekimus ir pažangą tėvams pateikiama kelis kartus per metus – mokslo metų pradžioje (spalis) ir mokslo metų pabaigoje (gegužė). Mokslo metu pradžioje su tėvais išsiaiškinami jų lūkesčiai dėl vaiko ugdymosi pasiekimų. Tėvai supažindinami su Pasiekimų aprašu, kad jie geriau suprastų, ko gali pasiekti mokykloje ugdomas jų vaikas. Mokslo metų pabaigoje tėvai informuojami apie tai, ar vaikas pasiekė mokslo metamas numatytų ugdymosi rezultatų.

Vertinama individuali kiekvieno vaiko pažanga, jo dabartiniai pasiekimai lyginami su ankstesniais.

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Ankstyvojo ugdymo vadovas, Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
2. A. Piliuvienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė, A. Kulvietienė, B. Plytnikienė. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvensenos įgūdžių ugdymo programa, Vilnius: Leidybos centras, 1997.
3. B. Grigaitė. Protinio vaikų brandinimo programa, Kaunas: VDU leidykla, 1996.
4. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Vilnius, 2004.
5. E. Adaškevičienė. Vaikų sveikatos ugdymas. Pedagoginiai aspektai. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 1999.
6. E. E. Gordon. Vaiko muzikalumo puoselėjimas, Kronta, 1999.
7. E. E. Gordon, B.M. Bolton. Ankstyvosios vaikystės muzikos mokymo programa „Muzikos žaismas“, Kronta.
8. J. Rauckis, D. Drungilienė. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos, Vilnius, 2003.
9. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Knyga auklėtojai, Vilnius, Lietus, 1997.
10. Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinės rekomendacijos. 2013, ŠMM, projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ VP1-2.3-ŠMM-03-V-02-001.
11. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
12. Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinės rekomendacijos. 2013, ŠMM, projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ VP1-2.3-ŠMM-03-V-02-001.
13. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki 3 metų, Vilnius: Lietus, 2001
14. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
15. Saugėnienė N. Ugdymo programų planavimas ir realizavimas. Kaunas. 1003.R. Jautakytė. Ankstyvasis muzikinis vaikų ugdymas, Klaipėda, 2009.
16. Žukauskienė R. Raidos psichologija. Vilnius. 1996